

Sygn. akt III CSK 110/14

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lipca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa E. M.-B.
przeciwko Z. D.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 lipca 2014 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 10 maja 2013 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1800 zł (jeden tysiąc osiemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 10 maja 2013 r. Sąd Apelacyjny w [...] w wyniku apelacji pozwanej zmienił częściowo wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że obniżył zasądzoną z tytułu zachowku kwotę 558.251,06 zł. Do kwoty 257.658,93 zł. zmieniając też odpowiednio rozstrzygnięcie o kosztach procesu, oddalił apelację pozwanej w pozostałej części a apelację powódki oddalił w całości oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego.

Apelacja pozwanej została oddalona między innymi w zakresie żądania zasądzenia ustawowych odsetek od kwoty zachowku od daty wyrokowania zamiast od dnia doręczenia pozwanej odpisu pozwu (20 września 2008 r.), jak orzekł Sąd pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny podzielił w tym zakresie stanowisko Sądu Okręgowego stwierdzając, że roszczenie o zachówek, jako roszczenie bezterminowe, staje się wymagalne zgodnie z regułami art. 455 k.c. niezwłocznie po wezwaniu do zapłaty, którego funkcję pełni doręczenie pozwanej odpisu pozwu. Za zasądzeniem odsetek od tej daty przemawiało, zdaniem Sądu, także to, że pozwana nie kwestionowała co do zasady roszczenia powódki ani przynależności do spadku znacznej części wskazanych przez powódkę nieruchomości i ruchomości, a zatem mogła już po wezwaniu do zapłaty uiścić niekwestionowaną przez nią część zachowku, czego jednak nie uczyniła. Jednocześnie Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie podziela poglądów części orzecznictwa, zgodnie z którymi roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd wysokości zachowku według cen z daty orzekania i dopiero od tej chwili należą się odsetki za opóźnienie.

W skardze kasacyjnej opartej na pierwszej podstawie i zarzutach naruszenia art. 455 w zw. z art. 481 § 1 i art. 991 § 1 k.c. oraz art. 481 w zw. z art. 991 § 1 k.c. przez zasądzenie ustawowych odsetek od kwoty zachowku od dnia 20 września 2008 r. zamiast od daty wyrokowania, pozwana, jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazała na przesłanki przedsądu przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt.1 i 2 k.p.c.

Powołała się na występujące w orzecznictwie rozbieżności w wykładni art. 481 § 1 w zw. z art. 991 § 1 k.c. wskazując na dwie grupy orzeczeń: jedne, przyjmujące, że zgodnie z art. 455 k.c. roszczenie o zachowek staje się wymagalne od dnia wezwania zobowiązanego do zapłaty i drugie, stwierdzające, że staje się ono wymagalne od dnia wyrokowania. Stwierdziła, że na tle tych rozbieżności wyłania się istotne zagadnienie prawne, który z tych momentów należy przyjąć jako datę, od jakiej powinny być naliczane odsetki za opóźnienie w zapłacie zachowku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie ulega wątpliwości, że w powołanych przez skarżącą orzeczeniach sądów powszechnych przyjęto różne chwile wymagalności roszczenia o zachowek, skutkujące różnymi także datami, od których zasądzono ustawowe odsetki. Wynikało to zarówno z indywidualnych okoliczności faktycznych spraw jak i przyjęcia koncepcji wymagalności roszczenia o zachowek według zasad art. 455 k.c. albo według zasady, że skoro wysokość zachowku określana jest według cen z daty orzekania, to również odsetki należą się od tej daty, jako daty wymagalności skonkretyzowanego roszczenia.

Nie daje to jednak podstaw do stwierdzenia, że istnieje rozbieżność w orzecznictwie, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt. 2 k.p.c. oraz że podobna rozbieżność występuje w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 17 września 2010 r. II CSK 178/10 oraz z dnia 7 lutego 2013 r. II CSK 403/12, w których bezpośrednio i szerzej odniósł się do tej kwestii (porównaj też wyroki z dnia 17 kwietnia 2009 r. III CSK 298/08, OSNC-ZD 2009/4/107 i z dnia 22 maja 2013 r. III CSK 319/12, nie publ.), roszczenie o zachowek jest bez wątpienia długiem pieniężnym, a ponieważ przepisy nie określają terminu wymagalności roszczenia z tytułu zachowku, należy stosować zasady art. 455 k.c., zgodnie z którymi powinno być ono spełnione niezwłocznie po wezwaniu do zapłaty przez uprawnionego do zachowku. Okoliczność, że w postępowaniu sądowym ustala się wysokość zachowku według cen z chwili wyrokowania (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, zasada prawna, z dnia 26 marca 1985 r. III CZP 75/84, OSNC 1985/10/147), nie przesądza ani o wymagalności roszczenia ani o tym, że w każdym przypadku od tej daty dopiero

będą przysługiwały odsetki. W związku ze stabilizacją stosunków ekonomicznych, odsetki ustawowe pełnią obecnie, w mniejszym stopniu niż w okresie transformacji i niestabilności cen, funkcję waloryzacyjną, a w większym stopniu funkcję zryczałtowanego wynagrodzenia za korzystanie przez dłużnika ze środków pieniężnych należnych wierzycielowi oraz funkcję motywującą dłużnika do spełnienia świadczenia pieniężnego. Sama waloryzacja świadczenia pieniężnego dokonywana przez sąd w ramach ustalania wysokości roszczenia o zachówek według cen z daty orzekania, nie pozwala na uwzględnienie wszystkich negatywnych konsekwencji, jakie poniósł wierzyciel przez czas, gdy nie mógł korzystać z należnej mu sumy pieniężnej. Niekiedy w okresie wyrokowania ceny, stanowiące podstawę ustalenia wysokości roszczenia z tytułu zachowku, nie są wyższe, a niekiedy są nawet niższe, niż w chwili wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku. W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził, że termin, od którego zobowiązany z tytułu zachowku popadł w opóźnienie - warunkujący zasądzenie ustawowych odsetek - należy ustalić indywidualnie z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy.

Mając na uwadze powyższe stanowisko Sądu Najwyższego należy uznać, że w istocie nie występują w aktualnym orzecznictwie tego Sądu powołane przez skarżącą rozbieżności w wykładni przepisów ani przedstawione zagadnienie prawne, a różnorodność w określaniu przez sądy daty początkowej należności odsetkowych w sprawach o zachówek jest uzasadniona przede wszystkim różnymi okolicznościami spraw, które mogą uzasadniać zasądzenie odsetek od daty wezwania do zapłaty albo od daty wyrokowania.

Biorąc to pod uwagę oraz nie znajdując też okoliczności, które należałoby uwzględnić z urzędu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 w zw. z art. 108§ 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.